

Halm Tamás

LÁSZLÓ ERVIN 85 ÉVES – LAUDÁCIÓ

[DOI 10.35402/kek.2021.2.10](https://doi.org/10.35402/kek.2021.2.10)

Tisztelt Egybegyűlteket, Professzor Asszonyok és Professzor Urak! Hölgyeim és Uraim! És mindenkifelett: Kedves Ervin!

Nem szokatlan esemény a Magyar Tudományos Akadémián, hogy egy kiemelkedő tudóst valamely kerek születésnapján tudományos ülés keretében ünnepeljenek. Még azt sem tekinthetjük kivételesnek, ha valakinek a 85. születésnapjáról emlékeznek meg – hiszen viszonylag sok tudós éri meg ezt a magas életkort. Ennek többféle oka is lehet. Egyrészt a szellem állandó gyakorlatoztatása a testet is frissen tartja. Másrészt, aki elér a tudomány legmagasabb csúcspontjait, vagyis az Akadémia tagja lesz, annak sok próbát kell kiállnia, ami alaposan megedzi a lelket és a testet is. Mondhatnánk, akadémikusaink nemcsak vihar-, hanem ütésállóak is lesznek... „Mióta éltem, forgószelelben próbáltam állni helyemen” – mondta saját (igencsak rövid) életéről József Attila, de ezt legtöbb tudósunk is joggal állíthatja magáról, így László Ervin is.

A mai konferencia előadói több szempontból érintik vagy elemzik majd Ervin életművét közvetve vagy közvetlenül: közvetve azok a kutatók, akik valamely, az ő számára is fontos témában szólnak meg, közvetlenül pedig azok, akik pálya-, munka- vagy harcostársakként méltatják majd Ervint. Ezt a fajta értékelést sugallja a *genius loci*, hiszen e falak között tudományos teljesítményekről illik és szokás szót ejteni. (Ez alól a legismertebb, de talán nem az egyetlen kivétel Széchenyi Istváné, akinek mint az intézmény alapító adományozójának az emlékét szokták itt felidézni, és kevésbé foglalkoznak közgazdasági műveinek üzenetével.)

Magam azonban most dacolok a hely szellemével, és nem Ervin mégoly gazdag pályájából, még csak nem is sokrétű és inspiráló (esetenként vitákat is kiváltó) tudományos életművéből kívánok szemezgetni. Mert hiszen azt mindenki tudja László Ervinről, hogy zongorista csodagyerekként lépett a nyilvánosság elé több mint háromnegyed évszázada, versenyeket nyert itthon és külföldön, később pedig, immár érett és diplomás művészként nagynevű koncerttermekben lépett fel. Nem titok az sem az itt ülők számára, hogy Ervin az 1960-as években tanított a svájci Fribourgba, majd tanult

és tanított több amerikai egyetemen. Ha valaki úgy gondolná, hogy mindez nem elegendő a „világpolgár” titulushoz, annak emlékezetébe idézhetnénk, hogy dolgozott az ENSZ-egyetem, az UNITAR programigazgatójaként, s tagja volt a Római Klubnak. És nem ünnepelehetnénk ma itt, a Magyar Tudományos Akadémia patinás épületében ezt a születésnapot, ha Ervin nem lenne elismert tudós is (jelesül az általános evolúció és rendszerelmélet), és nem választotta volna 2010-ben külső tagjává e tudós társaság.

Művész, tudós, humanista, filantróp – ezek az Ervint jellemző kategóriák mind jól ismertek magyar nyelven is, de ehhez még hozzá kell tennünk egyet, amelyet inkább angolul neveznénk meg: Ervin „author” is, ami az ő esetében azt jelzi, hogy több mint ötven kötet szerzője, húsznak szerkesztője, és e könyvek összesen huszonhárom nyelven jelentek meg. Mi, magyarok, persze azért vagyunk a legbüszkébbek Ervinre, mert alapító elnöke a Budapest Klubnak, és kezdeményezője a Klub „mögött álló” Budapest Klub Alapítványnak, és – többek között – ebben a szervezeti keretben fejt ki munkásságát, mint az emberiség élő lelkiismerete, de úgy is fogalmazhatnánk: mint a jövő generációk érdekeinek világméretű szószólója, ombudsmanja.

Hát ha mindazokról nem kívánok szólni, amit az elmúlt percekben hallhattak itt Ervinről, akkor mit mondhatok el róla e jeles napon? Ervin „emberi oldalát” szeretném különböző nézőpontokból megvilágítani.

Elsőként Ervin munkásságának, gondolkodásának *igen tág horizontját* szeretném kiemelni. A Római Klub első jelentése hozta be előbb a tudományos, majd az általános köztudatba a *globális problémák* mára már nagyon is jól ismert fogalmát. Nos, Ervin az 1970-es években talán még megelégedett a *globális* perspektívával, amikor is az 1977-ben publikált *Goals for Mankind*, vagyis *Célok az emberiség számára* című jelentését kidolgozta a Római Klub számára. Később azonban nyilvánvalóvá vált, hogy ez a távlat túl szűk számára, vagy, másképpen fogalmazva, kölcsön véve öfelsége 007-es ügynöke egyik kalandjának címét: „A világ nem elég”. A „globális” jelzőt így felváltotta a „planetáris”, amely

már nemcsak önmagára a Földre vonatkozik, hanem bolygónkat a Naprendszer részeként láttatja. 1996-ban László Ervin a Dalai Lámával már „A planetáris tudat kiáltványa” címmel fogalmazta meg megrázó tartalmú, mozgósító felhívását. Aztán a „licit” folytatódott: következett a *kozmosz*, majd az *univerzum*. (Ezek összefüggéseiről Ervin mai előadásában majd még hallhatunk részletesebben is.)

Néha egy nem planetáris dimenziókban gondolkodó, földhöz ragadt közgazdász is, mint amilyen magam is volnék, eltöpreng azon, vajon kiknek lehet *leghálásabb* az emberiség. Nálam az orvosok után rögtön a zeneszerzők következnek a rangsorban, sőt bizonyos szempontból meg is előzik a medicina művelőit. Mert míg az orvosok minden pacienseinek kezelése hosszú távon végül is kudarcba torkollik, addig a zeneszerzők – legalábbis emberi léptékkkel – örökké való műveket alkotnak. Ha folytatjuk e képzeletbeli rangsor összeállítását, rögtön a zenét előadó művészek következnek: ők szerzik a legnagyobb boldogságot az embereknek. Nos, Ervin ehhez a nagyon előkelő körhöz tartozott már kora ifjúságától, sok-sok évtizeden át. (Ebből a mai délutánon még kapunk majd ízelítőt.) Hagyjuk el azonban a rangsorolást, hiszen ezt Dante Alighieri már kereken hét évszázada, a *trecento* hajnalán megtette az Isteni színjátékban (és most persze nem a pokolra utalok – ott ügyvédek, bankárok és uzsorások szerepelnek, nem az emberiség jótevői). De ha már szóba került a reneszánsz első nagy mestere, akkor említsük meg, hogy a *Divina commedia* alkotója Firenze városának szülötte volt. Máris adódik a párhuzam László Ervinnel: Ervin is igazi reneszánsz egyéniség, aki az emberi lélektől a fizikán (sőt a metafizikán) át a kozmológiáig, a zenétől az irodalomig oly sok mindenhez ért. Ráadásul évtizedek óta ő is Toscana lakója, bár ő *maga* választotta lakhelyéül a festői szépségű Montescudaiót, míg Dante Toscanában született, de később száműzték onnan.

Harmadikként Ervin hihetetlen *energiáját* emelném ki. Első látásra aligha hihetnők, hogy egy ilyen kifinomult, gracilis férfiban mekkora erő, értelemszerűen: lelki erő lakozik! Világ életében rengeteget utazott (ifjúkorában még óceánjárón „ingázott” Európa és Amerika között, de aztán jócskán felülemelkedett a tengerszinten, egészen 32 ezer láb) – és még nyolcadik évtizedének közepén is számtalan előadást vállal a világ különféle fertályain. (Nem is igazán értem, hogy aki olyan csodás villában lakik a világ egyik legszebb táján, szerető feleségének társaságában, mint Ervin, miért vállalkozik ilyen sok hosszú, energiát emésztő utazásra.)

Energiára persze szükség van nemcsak a helyváltoztatáshoz, hanem az egy helyben üléshez is, hiszen anélkül nem születne meg évente (legalább) egy új könyv Ervin számítógépén! Energia kell a Budapest Klub Alapítvány működtetéséhez meg a Budapest Klubok világméretű hálózatának egyben tartásához is, még ha utóbbit csupán („csupán”) *spiritus rector*ként teszi is Ervin.

Negyedikként említem Ervin *kapcsolatteremtő* képességét. Ennek köszönhető, hogy a Budapest Klub számára olyan világhírű tiszteleti tagokat sikerült megnyernie, mint egy holland királykisasszony, több államfő és egy igazi lord. De én most inkább Zubin Mehta, Ravi Shankar, Mohammad Yunus, a XIV. Dalai láma vagy a dél-afrikai Desmond Tutu püspök nevét említeném. (Őket azért választottam ki a tiszteleti tagok közül, hogy érzékeltessem: a Budapest Klub már jóval a magyar kormány előtt megvalósította mind a keleti, mind a déli nyitást...) A kapcsolatépítést persze könnyűvé teszi Ervin számára, hogy az igazán nagy művészek és tudósok *emberszeretete és alázata* jellemzi őt, sőt messzire sugárzik belőle, így hamar megnyitja sok-sok ember szívét. Többször volt alkalmam megtapasztalhatni, hogy egy-egy előadása után mennyi ismeretlen megy oda hozzá a közönség soraiból, és ő milyen jól elbeszélget velük... A kapcsolatok azonban, ezt mindnyájan jól tudjuk, rengeteg időt és energiát emésztenek fel (még akkor is, ha ehhez az informatika eszközeit is segítségül hívják). Pedig érettebb korban az emberek általában már inkább leépítik barátaik-ismerőseik körét – de nem Ervin! Ő még ma is szinte naponta épít ki újabb és újabb kapcsolatokat, és ezt a tulajdonságát legjobban a német *kontaktfreudig* szóval jellemezhetjük.

Ha már a német nyelv szóba került, nem hallgathatunk Ervin kiváló *nyelvtudásáról* – és egy méltatásban miért is hallgatnánk róla!? Ervin nemcsak óriási szókincs birtokosa jó néhány nyelven, hanem gyorsan is vált e nyelvek között (ami külön adománya a sorsnak!). Nem egyszer voltam tanúja annak, hogy multilingvális közegben valaki megkérdezte angolul, hogyan is hangzik egy szó (mondjuk) németül – és mindig Ervin volt a leggyorsabb válaszadó! Hogy Ervin nemcsak tudós, hanem művész is, a nyelvek területén is tetten érhető: végtelen elegancia, könnyedség, választékosság jellemzi nemcsak könyveit, de minden írásos megnyilvánulását – legyen az manifesztum, nyilatkozat, együttműködési megállapodás vagy akár a Budapest Klubnak nyújtott támogatásról szóló szerződés. (Bátorítanám is Önöket e helyütt: minél többen

igyekezzenek meggyőződni erről a kiváló stílusról, vagyis kössenek támogatási szerződést a klubbal...) Visszatérve Ervin nyelvtudásához: persze annak maradt nyoma magyar nyelvű előadásain, hogy már csaknem hetven éve határainkon kívül él, hiszen egy-egy újabb kifejezés nem minden esetben jut eszébe azonnal magyarul – viszont sokkal kevésbé keresi a szavakat nemcsak, mint kortársai, hanem az egy generációval fiatalabbak is. Ezért „cserében” viszont annyira megőrizte budapesti gyökereit, hogy angolságát nem tette tönkre az Amerikában eltöltött hosszú idő, így angol nyelvű előadásait a világ bármely táján könnyen megértik.

Végül, hatodikként, hadd adózzam tisztelettel Ervin elméjének *eredetisége* előtt. Aki valamennyire is ismeri műveit, gondolatait, jól tudja, hogy Ervin mennyire invenciózus, évről évre újabb és újabb ötletek, sőt elméletek pattannak ki a fejéből és ötlenek – inkább előbb, mint utóbb – könyv formát. De Ervin alkotókészsége nemcsak a könyvtárak polcait gazdagítja: ott bábáskodik új és újszerű egyetemek, kutatóintézetek – meg persze Budapest Klubok – születésénél. Ervin egyik legjellemzőbb sajátossága az, amit leginkább a *kongeniális* szó ír le: pillanatok alatt felismeri az értéket a hozzá hasonló beállítottságúak gondolataiban, és rögtön fel is vázolja a közös cselekvés lehetőségeit.

Kedves Ervin!

Te magad tudod legjobban, hogy az elmúlt percek mindössze arra adtak alkalmat, hogy *felvillantsam* érdemeidet – sőt érdemeidnek is csupán egy *kis szeletét*. Remélem, azért annyira elegendő volt e pár gondolat, hogy tanújelét adjam tiszteletemnek, és meggyőződéssel, sőt a hallgatóságot is meggyőzve mondhassam: kitüntetés számomra, hogy a Budapest Klub kuratóriumában immár tíz éve együttműködhetem Veled. Isten éltesse e kerek születésnapodon!

Halm Tamás a BGF felnőttképzési igazgatója, a Budapest Klub Kuratóriumának tagja